

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פרשת תולדת

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

יחזקאל התפלל בגללה

יחזקאל יחזקאל לה" (כה כא)

מפני מה לא נאמר: "יחזקאל יחזקאל אל ה", כפי שצאמר במשה (שמות כ ב; יח): "יחזקאל אל ה" וכן נאמר (שופטים יג ה): "יחזקאל מנוח אל ה"?

פרש רבי יהודה פריץ מחכמי ונציה:

דקדקה התורה לכתב לה, לפי שלשון זו מתפרשת אף בגללה. רמז הכתוב בכך שתפלתו של יחזקאל לא נבעה משום שבקש לזכות בבנים, שכן על כך היה סמוך ובוטח בהבטחת ה' לאברהם אביו (לעיל כא יב): "כי ביצחק יקרא לך ידוע", אלא עקר סבת תפלתו נבעה משום שהקדוש ברוך הוא התאנה לה, כדברי הגמרא (במות סד א): "מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתו של צדיקים".

פרח לבנון [ברליו תע"ב]

מפני מה התפללו יחזקאל ורבקה בשתי זויות?

יחזקאל יחזקאל לה' לנכח אשתו" (כה כא)

"לנכח אשתו" - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת" (רש"י).

מפני מה התפלל כל אחד מהם בזוית אחרת?

באר ה"י:

כיון שהתפללות הן כנגד הקרבנות, דומה היה החדר שבו התפללו יחזקאל ורבקה כמזבח. כפי שבקרבנות יש להאזין שתי האזות בשתי קרנות המזבח העומדות זו כנגד זו באלכסון - מזרחית צפונית ומערבית דרומית, כך התפללו יחזקאל ורבקה בשתי פנות החדר זה מול זה באלכסון, וכך עלתה תפלתם לרצון כקורבן שרקו את דמו על קרנות המזבח.

באופן אחר פרש רבי חיים הלוי הורוויץ בשם זקנו רבי פינחס:

במסכת בבא בתרא (כה א) אמרו חכמים שעלינו להחזיק טובה לאבותינו על שהודיעונו שיש לפנות בתפלה לכוון צד מזרח. מעתה יש לבאר: יחזקאל ורבקה שטרם ידעו לאיזה צד לפנות בתפלה, פתרו לעמד בשתי זויות הבית - זה בזוית מזרחית דרומית, וזו בזוית מערבית צפונית. כך היו בטוחים שתפלתם מפנית לכוון הצד שבו ראיה היא להתקבל.

באור נוסף לדברים אמר רבי דוד טעביל רבה של ליסא: במסכת בבא בתרא אמרו חכמים (כה ב): "הרוצה שיחפים - ידרים, ושיעשיר - יצפין", לפיכך התפללו יחזקאל ורבקה בשתי זויות שונות: יחזקאל שהיה בבחינת 'עולה תמימה', לא כון בתפלתו על עניני העולם הזה כלל, אלא בקוש רק להעמידו בן לעבודת ה', ועל כן התפלל בזוית דרומית - צד החקמה. אולם רבקה בקשה שבנוסף לכך יזכה

רבקה ענתה אמן על תפלת יחזקאל

יחזקאל יחזקאל לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ויהרר רבקה אשתו" (כה כא)

יחזקאל לו' - לו' ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע" (רש"י ע"פ במות סד א). ולכאורה אם תפלת צדיק בן צדיק מתקבלת יותר, מדוע לא סמכה רבקה על תפלת יחזקאל?

פרש האדמו"ר רבי ישראל ממוז'יץ: על תבות "לנכח אשתו" הביא רש"י את דרשת חכמים (ב"ר סג ה): "זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת". ויש לומר, כי רבקה אכן בטחה בתפלתו של יחזקאל ולא התפללה בעצמה, אלא רק עמדה בזוית החדר, הקשיבה לתפלתו וענתה אחריו אמן. נתן למצא רמז לדברים, מכך שראשי התבות: "אשתו כי עקרה" הם בגימטריה צ"א בגימטריה של אמן.

דברי ישראל פרשת תולדת

רבקה הגדילה את ברכת יעקב

ויהי כאשר כלה יחזקאל לברך את יעקב ויהי אף יצא יצא יעקב מאת פני יחזקאל אביו ועשו אחיו בא מצידו" (כו ל)

מכפילות הלשון: "יצא יצא יעקב" נוכח ללמד כי בשעה שברך יחזקאל את יעקב, ענתה רבקה אחריו אמן [בגימטריה צ"א] אחר הברכות, וכפלה התורה: "יצא יצא", ללמדך ששל כל אחד משני הפסוקים שבהם כותבה בתורה ברכת יעקב ענתה רבקה אמן, וכפי שאנו עונים אמן אחר כל אחד משלשת פסוקי ברכת הכהנים (פסדב' ו כד-כו).

בכך נבין מדוע אף לאחר שגילה יחזקאל שטעה וברך את יעקב, חזר ואמר עליו (להלן פס' ט): "גם ברוך יהיה", שכן ידע כי ברכה שנגנתה באמן - סופה להתקיים. כמו כן נכלל להבין בכך אף את הלשון שבו צטטה רבקה את דברי יחזקאל (לעיל פס' ז): "ואברכה לפני ה'", שבכך רמזה על פנתה לענות אחריו אמן, כדי שבכך תחשב הברכה 'לפני ה', כפי הידוע ש'אמן' היא בגימטריה צ"א בגימטריה של השמות הקדושים: ה'ו"ה ו'אדנתו.

ת"י יחזקאל [לרח"א יסטרט, ורשא תרע"ב]

בגם גם בברכת העולם הזה, ועל כן עמדה להתפלל בזוית צפונית.

דברי דוד; מים חיים [דיהנפורט ת"ג]; נפש דוד

יחזקאל התפלל שבניו יולדו מרבקה

יחזקאל יחזקאל לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא" (כה כא)

אף יחזקאל אבינו היה עקר (במות עד א). מדוע נאמר: "כי

עקרה הוא?

פרש רבי אשר אנשיל איסטאט מבישא:

ידע ידע יחזקאל כי עקרותו - זמנית היא, שהרי הבטיח הקדוש ברוך הוא לאביו (לעיל כא יב): "כי ביצחק יקרא לך ידוע", אלא שחשש פן יגיעו אליו הבנים מאשה אחרת ולא מרבקה, ולפיכך התפלל "לנכח אשתו כי עקרה הוא" - שילדיו יולדו מרבקה ולא מאשה אחרת.

בן אמונים [פירודא תקמ"ה]

תפלה התלויה בזכות אבות

יחזקאל לו ה' ויהרר רבקה אשתו" (כה כא)

יחזקאל לו' - לו' ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע" (רש"י ע"פ במות סד א).

קביעה זו נסתרת לכאורה מהמספר בגמרא (מענין כה ב) שבאחת הפעמים שנגעצרו הגשמים, התפלל רבי אליעזר בן הורקנוס ולא נענה, ואלו רבי עקיבא שהתפלל אחריו נענה, אף שהיה בן גרים.

הסביר רבי יחזקאל קצנלנבונן בעל 'נכנסת יחזקאל':

אין פגנת חכמים לומר שתפלתו של צדיק בן צדיק מתקבלת ביתר מהירות, אלא שרק על צדיק בן צדיק ניתן לומר "יחזקאל לו" - שתפלתו התקבלה בזכות עצמו. שהלא אמרו חכמים (ברכות יב א): "כל התולה [את קבלת תפלתו] בזכות עצמו - תולין לו בזכות אחרים, וכל התולה בזכות אחרים - תולין לו בזכות עצמו". ומעתה, צדיק בן צדיק שיכול לתלות את קבלת תפלתו בזכות אבותיו - תולים לו בזכות עצמו, אף צדיק בן רשע שאין לו זכות אבות, חייב לתלות תפלתו בזכות עצמו, ולפיכך אין תולים לו בזכות עצמו. וזהו פגנת חכמים: "יחזקאל לו" - ולא לה", לאמר: אף שגם תפלתה התקבלה, כיון שלא תלתה בזכות אחרים, לא תלו לה בזכות עצמה.

מים יחזקאל

עמל ויגיעה מתוך בחירה

יחזקאל לו ה' ויהרר רבקה אשתו" (כה כא)

יחזקאל לו' - לו' ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע" (רש"י ע"פ במות סד א).

באר רבי חיים קמיל ראש ישיבת אפקים:

הסבה ששבחו חכמים את תפלתו של צדיק בן צדיק יותר מתפלתו של צדיק בן רשע, אינה רק מחמת זכות אבותיו העומדת לצדו, אלא אף מצד מעלתו העצמית; שכן אינו דומה מי שברך בדרך הצדקות מתוך שנוכח ברעתה של דרך הרשע שהלך בה אביו, למשנהו שיכול היה לנוח על זרי הדפנה, לסמוך על מעלתו הרוחנית של אביו ולהסתופף בצלו, ובכל זאת בחר לעמל ולהתיגע כדי לזכות למעלה הרמה בזכות עצמו. מתוך כך גדלה מעלתו ביותר.

קבץ בשדה ובגרים ע"מ פח

כרבת המזון - 'הטוב והמטיב' (ה')

קדושו קדוש יעקב

לאחר שהזכרנו את השבחים: 'גואלנו, יוצרנו', שפכי שהתבאר במאמר קודם, אנו מתחילים בהם לגאולה העתידה שאז יבאנו ה' כבדו את מלכותו [בתחית המתים] אנו ויבנה לנו בית המקדש, אנו מוסיפים לשבח: "קדושו קדוש יעקב". לפי שלאחר שזנב בך, אזי נתעלה ונתקדש בקדשה יתרה, כפי שאמר (תקולא לו כו- כה): "ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם... וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל להיות מקדשי בתוכם לעולם". (השירה אהבה).

של יעקב. לפיכך אף בתקופות הקשות ביותר, כשנזמרה שהתרחקנו חלילה מקדשתו, עדין עלינו לדעת שהחבור קיים לעולם, ותמיד יכולים אנו לחזור למצב הקדשה שנחלנו מיעקב אבינו (הג'צ' וולפסון, 'אמונת עתיד').

אבינו (בוציאל דנהורא נשואין א.)

'רוענו רועה ישראל'

תאר 'רוענו' [מלשון 'מרעה'] מ'סד על לשון הכתוב (תהלים פב): "רעה ישראל האזינה נהג כצאן יוסף ישב הכרובים הפייעה", ומשמעותו היא, שהבורא יתברך דוגל ש'מצא לנו ולכל עם ישראל מזון, רועה הדוגל לצאן מרעינו' (ר"ש פ"ט).

הקדוש ברוך הוא נקרא: 'רועה ישראל' על שם העבדה שהוא מפרנסנו בכל יום (כ'ד הקמח ערך פ'ד). וכן הובא בפרשת 'ילק"ש' (תהלים תחתי) על פסוק זה: "מה הגאולה בכל יום, אף פרנסה בכל יום. מה הגאולה פלאים, אף פרנסה פלאים. אמר רבי שמואל בר נחמני: הפרנסה גדולה יותר מן הגאולה שהגאולה תלויה על די מלאך, שאמר: 'המלאך הגאל אתי' (בראשית מח טו), והפרנסה על יד הקדוש ברוך הוא, שאמר: 'האלקים הרועה אותי' (שם פס' טו), הוי: 'רעה ישראל האזינה'".

'רועה ישראל' - בכל מצב

תאר: 'רוענו רועה ישראל' בא לאחר תאר: "קדושו קדוש יעקב", לפי שמדרגת 'ישראל' גבוהה מדרגת יעקב, וכדמצינו שאחר שנצטח יעקב אבינו את המלאך, התעלה שמו ל'ישראל' (האר"י הקדוש ב"שער הפסוקים וישלח סי' לב; מלבי"ם שיעה כט כג, ראה עוד באור הסוים ר"ש וחי' שהאר"י בנה).

יש בגבדה זו מסר בעבורנו, שכפי שהחזיק יעקב אבינו בבטחונו בה' הן בהיותו בדרגת 'ישראל' [לשון שררה], כפי שיש לנו לבטח בה' ונתברך בכל מדה ומדה שהוא מודד לנו, וליהאמין שיהו בהיותנו בשפל המדרגה והן בהיותנו בשובה ונחת, תמיד הוא 'קדושו ירוענו' (שדה ברכה, קוני רחמנא גבי בני עמי לה).

תפלה שהתקבלה, והזדמנות שהחמצה

הספור שלפניכם, הטומן בחבו מסר חשוב על כחה של תפלה מחד ועל חשיבות נצול השער שהתפלה פותחת מאידך, נלקח מאוצרו הבילתי גדלה של המגיד הנודע רבי שלום שבדרון:

היה זה לפני שנים רבות, בתקופה שבין שתי מלחמות עולם. אחת מהמשפחות המכובדות והמייחסות שביירושלים, עקרה מדידתה ושכנה עד לאותה עת בין חומות העיר העתיקה לאחת מהשכונות החדשות שנבנו באותה עת מחוץ לחומות.

כאשר נכנסו בני המשפחה לדיירתם החדשה, הפתעו לגלות שבחדר בתוך דיירתם החדשה מתגורר ד"ר שאינו שומר תורה ומצוות, כפי שהיה נהוג באותם ימים שבדיירה אחת התגוררו כמה משפחות.

מברור קצר שערנו, התברר כי אותו ד"ר עשוי לעזוב את חדרו בעוד כשבוע ימים, אולם בין לבין השבת עמדה לבוא, והדבר גרם להם לבקשה - כיצד נתן לשבת במחצה אחת עם מחלל שבת?!

נקש אפוא אב המשפחה על חדרו של השכן ובקש ממנו בצידינות: "אנו שומרי שבת, אלא אל תחלל את השבת ואל תכאיב לנו". הוא הקשיב והשיב בצידיבות: "בנדיא, בנדיא, לא אחלל את השבת".

משהגיעה השבת נראה היה כי הוא עומד בדבורו, אלא שלפתע יצא האיש מחדרו כשפנקס ועט בידו, ולעיניהם הנהממות של שכניו לדירה, החל לכתב הפנקסו.

הדבר הפליא אותם: היתכן? הלא האיש הבטיח לשמור שבת... האב החליט לברר את הענין. הוא ברכו בשבת שלום בפנים מאירות, והחל לדבר עמו בצידינות. וכשחש שלבו של השכן נפתח הביע את תמיהתו: "הלא הבטחת שלא תחלל שבת...?".

"לא חללתי", התמם השכן, וכשהאב הסביר לו במה מדובר, התנצל מעמק לבו: "לא ידעתי שגם לכתב מפריע לכס. חשבתי שרק לבשל אסור... אם זה מפריע לכם אהדל מיד".

השכן הניח את העט והפנקס מידו, אולם האב שנוכח לראות כי לבו של האיש פתוח, נצל את ההזדמנות כדי לקשר עמו שיתיה. הם יצאו יחדו לשדה הסמוך ושקעו בשיתה ארפה, ובמהלכה טיח השכן את פרשת חייו הפסעילה, וכן ספר:

"בנדיא חושב אתה שאיני מאמין ברובון העולמים, אולם טעות בידך. מאמין אני בה' בדייק כמוך, ואם תשאל כיצד? תכן שכתבתי בשבת מבלי לדעת שהדבר אסור, זהו ספור ארף...".

נולדתי באירופה, בבית משכיל, להורים שאינם שומרי תורה ומצוות. בצעירותי למדתי בבית ספר גוי, ולאמלא כמה תלמידים אנטישמיים שהקפידו להזכיר לי זאת בכל הזדמנות, לא הייתי מודע כלל ליהדותי.

בעצומה של מלחמת העולם הראשונה גיסי, ובמהרה מצאתי עצמי בחזית המלחמה בצותא עם חיילים כמנוי. בקו החזית שכננו בתוף שיחות חפורות בחול וירינו ללא הפוגה. לעתים נמשכו היריות במשך שעות ארוכות כאשר משיגי הצדדים נופלים אנשים כפובים.

בין לבין היו הפוגות קצרות שאותן נצלנו למונחה קצרה. באחת מהותן הפוגות העתי לציאת מהשחה שבה התחפרתי, סובבתי בין החפירות, והגה הבחנתי בכמה מהחילים היהודיים שבינינו שנצלנו את הפוגה למטרה אחרת: ראית אותם יושבים בחפירותיהם כשספרים קטנים בידיהם והם מתפללים מתוקים ובכובים.

חשתי כי הבני והתפלה מקלים על החיילים היהודיים. בעוד אני ויתר חברי היינו מדכאים וחסרי-עצם, וכמעט ואבדנו טעם בחיינו, החיילים היהודיים היו נראים בטוחים ושלולים.

כאשר נוכחתי בכך נתקפתי בכעס נורא על אבי;

מדוע לא יכול היה ללמוד אותי מעט יהדות? הייתי במצב רוח ריוד, וחסתי כי אלו הייתי יודע להתפלל ולהשיח את דאגותי ואת צערי לפני הקדוש ברוך הוא, בנדיא היה לי קל יותר.

הבטתי במאות החילים ששכבו בשוחות לצדי ונלחמו ללא הפוגה. לכלנו לא היה כל ענין אידיאולוגי במלחמה, חשנו כי אנו מקיזים את דמנו, קוטלים ונקטלים, אך ורק למען האינטרסים של מנהיגנו, ועבדה זאת גרמה לי לעצב עמוק ולקנאה עזה ביהודים המאמינים אשר מוצאים פרקן למועקותיהם ולמאוקותם בתפלה.

כאשר התחדשו היריות, בעודי זוחל במהירות לשוחה שלי, התפרצו לפתע המילים מפי:

'בוננו של עולם, אמת, יצערי, מעולם לא למדתי שאתה קים, גדלתי כגוי לכל דבר, אלא מפק הראה לי שאתה קים!'

המשכתי ובקשתי בכבי: 'הנה אני הולך לירות עתה באויב שאיני מכיר. הוא אינו מבין מדוע עלי להרג אותו, ואני איני מבין מפני התבוקשתי להרג אותו. אלמלא מנהיגינו היו מסתככים ביניהם יכולים היינו להיות חברים. מבקש אני ממך, רבוננו של עולם, אם הנך קים, עשה שרסיס של פצצה יפגע באצבע שלי ולא אוכל יותר לירות'.

לא האמנתי שהדברים יוצאים מפי, אולם בפעל תפילתי התקבלה; דקה קלה לאחר מכן התפוצץ פגז בסמוך אלי, מעצמת ההדף עף הרובה שלי למרחק, ואני אבדתי את הכרתי.

הבהלתי לבית החולים, שם עברתי בדיקות מקיפות, ולא נמצאה בי כל פגיעה מלבד אחת: רסיס פגע באגשות באצבעי, ומאז ועד עצם היום הזה איני יכול לכופף אותה.

תפילתי התקבלה; הקדוש ברוך הוא הראה לי כי הוא קים.

לאחר אשפוז קצר הבהלתי בשנית לטדה הקרב, אולם הפעם הייתי פחות בודד ומתסכל. ידעתי כי יש בשמים מישהו ששומר עלי.

גמרתי אמר בלבי, ואף הבעתי זאת באמירה מפרשת, כי אם תסתים המלחמה ואצא ממנה בריא בגופי ובנפשי, בשבועי החזית אגש מיד לבית כנסת ובקשט מהיהודי הראשון שאמצא שילמד אותי כיצד להפך ליהודי כשר לכל דבר וענין.

זמן מה לאחר מכן הסתימה המלחמה. זכרתי את הבטחתי, אולם כיון שנלקחתי למלחמה לקראת סיום למודי האקזמים ונותרו לי בסף הפל שלושה חדשים עד סיומם, החלטתי לדחות את קיום החלטתי עד לסיום הלמודים.

כדיעבד אני יודע שיהיה זו החלטה שגויה שגרמה לי להפסיק את עולמי; באותה עת הייתי עדין תחת רשם הג'ס שהתרחש עמי. לבי היה פתוח לשנויים, מצפוני ישר אותי כי עששו הוא הזמן לקיים את הבטחתי, אולם בחרתי להתעלם ממנו ולחזור לאוניברסיטה.

הלמודים התארכו מעבר לצפוי, וכשסוף סוף סימתי אותם בהצלחה כבר היה לבי קשה כאבן. הלכתי לבית הכנסת, דברתי עם אנשים, נסיתי להתפלל, אולם אף הצלחתי להתרופף. עשיתי הכל בצורה חיונית, וההוצאות היו בהתאם, וכך לאחר זמן מה עזבתי את הכל, הצטרפתי לקבוצת חלוצים ועליתי לארץ, ומאז הכל היסטוריה...".

השיחה הסתימה. אבי המשפחה שב לביתו כשעיני מוצפות דמעות. הוא יכול היה רק לזמן בלבו מה היה קורה אלו לא היה מפסיק השכן את ההזדמנות. תפילתו התקבלה, הקדוש ברוך הוא הראה לו כי הוא קים, אולם הוא לא השפיל לנצל את ההזדמנות.

'שאל אביך ונדך' עמי קב